

Kartläggning av farliga kemikalier

Ett samarbetsprojekt i Dalarnas län 2008

Redovisning av resultatet för Borlänge kommun

Delprojektet i Borlänge utfört och sammanställt av:
Christina Eriksson och Anette Stångmyr
Miljökontoret

Förord

Här redovisas en del av ett samverkansprojekt mellan länsstyrelse och kommuner i Dalarnas län som påbörjades 2008; *Kartläggning av farliga kemikalier*. Redovisningen visar resultatet för Borlänge kommun och delar av resultatet för länet.

Sammanställningen för Borlänge finns att hitta på www.borlange.se, välj Miljö & natur; välj därefter Miljö & hälsoskydd. Även länsstyrelsens rapport kommer att finnas där.

December 2008

Miljökontoret i Borlänge kommun

Innehåll

Bakgrund och syfte	1
Genomförande och avgränsningar	1
Fakta om farliga kemikalier	2
Farobeteckning på produkten	
Utfasnings- och prioriterade riskminskningsämnen	
Vattendirektivsämnen	
Fakta om Giftfri Miljö	3
Resultat	3-4
Sammanfattning av länsprojektet	
Sammanfattning av resultatet för Borlänge	
Mycket giftiga (T ⁺), giftiga (T) och miljöfarliga produkter (N)	
Utfasnings- och prioriterade riskminskningsämnen samt vattendirektivsämnen	
Kommentarer	5
Mer information (länkar)	baksidan

Bakgrund och syfte

I Dalarnas län genomförs under 2008 ett kemikalieprojekt i samverkan mellan länsstyrelsen och kommuner. Detta för att bidra till att uppnå det nationella miljömålet "Giftfri miljö" som på sikt innebär att:

- Kemikalier ska användas på ett sätt så att omgivningarna inte påverkas.
- Farliga kemikalier ska enbart användas där bättre alternativ saknas.

Företag i Sverige tillverkar eller importerar omkring 12 000 kemiska ämnen och 64 000 kemiska produkter, varav ungefär hälften klassificerats som hälsofarliga. Många kända hälso- och miljöfarliga ämnen är svåra att få bort från marknaden, t.ex. bly, kvicksilver och formaldehyd. Kunskapen om hur dessa ämnen och produkter hanteras i samhället är begränsad. För att kunna minska riskerna med kemikalier behöver de som hanterar dessa som ett första steg vara medvetna om vilka särskilt farliga kemiska ämnen eller produkter som hanteras inom verksamheten.

EU:s kemikalieförordning REACH trädde i kraft 1 juni 2007. Tillverkare och importörer av kemiska ämnen får ett utvidgat ansvar med registrering av ämnen och redovisning av risker och säkerhetsåtgärder. Även de som använder ämnen har ett visst ansvar att bedöma risker med sin användning. För särskilt farliga ämnen (Utfasningsämnen) kan det komma att krävas tillstånd för att få använda dem och användning av vissa ämnen kan begränsas eller förbjudas. Det är därför en bra förberedelse att lista de farliga ämnen som används i verksamheten och att överväga mindre farliga alternativ.

Huvudsyftet med projektet är att åstadkomma en förbättring av egenkontrollen inom kemikalieområdet hos utvalda verksamheter genom att öka vetskapen hos verksamhetsutövare om de kemiska ämnen som hanteras i den egna verksamheten. På detta sätt läggs även en grund för vidare arbete med riskhantering och substitution (utbyte) av farliga kemikalier. Kartläggningen syftar även till att ge ett underlag till uppföljande projekt under 2009.

Genomförande och avgränsningar

Kemikalieprojektet innebär att företagen lämnar in uppgifter om sina farliga kemikalier i en enkät. Miljökontoren i deltagande kommuner sammanställer dessa uppgifter och vidarebefordrar till länsstyrelsen som sammanställer resultatet för Dalarnas län.

I Borlänge valdes 48 verksamheter, inom olika branscher, ut att delta i projektet. I februari 2008 fick verksamheterna ett utskick innehållande bl.a. "Begäran om uppgifter om farliga kemikalier" där de uppmanades att redovisa:

- kemiska produkter som är klassade med någon av farokoderna Mycket giftig (T⁺), Giftig (T) och/eller Miljöfarlig (N)
- ingående ämnen i dessa produkter som är exempelämnen i KemIs PRIO-databas över utfasningsämnen (U) respektive prioriterade riskminskningsämnen (R) samt vattendirektivsämnen (V).

Redovisningen skulle omfatta vilka mängder av utfasnings- och riskminskningsämnen samt vattendirektivsämnen som fanns i de använda produkterna. Drivmedel och eldningsolja ingick inte i studien och skulle inte redovisas. Verksamhetsutövarna ombads lämna in sina redovisningar senast den 30 april 2008. De verksamheter som begärde förlängning fick ytterligare tid på sig.

Fakta om farliga kemikalier

Farobeteckning på produkten

Uppgiften om vilken farobeteckning produkten har finns som märkning på produkten samt i säkerhetsdatabladet. Märkningen avser hela produkten, inte de ingående ämnenas märkning.

Mycket giftig (T⁺)

Giftig (T)

Miljöfarlig (N)

Utfasnings- och prioriterade riskminskningsämnen

I säkerhetsdatabladet finns namn och nummer (CAS-nr eller EG-nr) på ingående ämnen i produkten. Dessa ämnen söks i PRIO:s databas på Kemikalieinspektionens hemsida

PRIO är en guide med en databas. I PRIO-databasen kan man söka på ämnet för att få reda på om ämnet är ett utfasningsämne (U), eller ett prioriterat riskminskningsämne (R). Bedömningen beror på ämnenas egenskaper. Utfasningsämnena, som markeras "U" i förteckningen, har så allvarliga egenskaper att de inte bör användas. Prioriterat riskminskningsämnen, som markeras "R" i förteckningen, har egenskaper som bör ges särskild uppmärksamhet. Förutom denna databas innehåller PRIO-guiden mycket värdefull information och vägledning för substitutionsarbetet av kemikalier och kemiska produkter.

Vattendirektivsämnen

EU:s vattendirektiv handlar om långsiktigt vattenvårdsarbete i Europa. I vattendirektivet finns för närvarande 33 ämnen/ämnesgrupper som är särskilt prioriterade för åtgärder, utfasning eller minskad användning. De flesta U- och R-ämnen är med på listan, men inte alla. Genom CAS-nr på ämnena i produkten kan dessa jämföras mot listan med vattendirektivsämnen (V) för att se om de är med.

Fakta om Giffri Miljö

Riksdagen har beslutat om 16 miljö kvalitetsmål och 72 nationella delmål. Miljö kvalitetsmålet Giffri Miljö innebär att:

Miljön ska vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

För att nå dit finns nio delmål:

1. Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper
2. Information om farliga ämnen i varor
3. Utfasning av farliga ämnen
4. Fortlöpande minskning av hälso- och miljöriskerna med kemikalier
5. Riktvärden för miljö kvalitet
6. Efterbehandling av förorenade områden
7. Fortsatt efterbehandling av förorenade områden
8. Minskning av dioxiner i livsmedel
9. Minskad exponering av kadmium

Resultat

Sammanfattning av länsprojektet

Utdrag från sammanställningen av resultatet för hela Dalarna:

I stort sett samtliga verksamheter som omfattades av kartläggningen har svarat. En tredjedel, 47 verksamheter, meddelade att de inte använder några kemiska produkter som är mycket giftiga, giftiga eller miljöfarliga med symbol. Resterande 73 verksamheter redovisade en användning på sammanlagt 738 farliga kemiska produkter med en total mängd av 2437 ton. Miljöfarliga produkter står för både störst antal (636 st) och störst mängd (2250 ton).

De medverkande företagen använder 462 produkter som innehåller totalt 268 ton utfasningsämnen eller prioriterade riskminskningsämnen. Prioriterade riskminskningsämnen dominerar både när det gäller antal (271 st) och mängd (200 ton). Den totala mängden av vattendirektivsämnen är 3 ton.

Sammanfattning av resultatet för Borlänge

Kartläggningen av farliga kemikalier omfattade 48 verksamheter i Borlänge. Samtliga inkom med uppgifter. Hälften av företagen redovisade att de inte använder kemiska produkter som har symbol för mycket giftig, giftig eller miljöfarlig. Den andra hälften som uppgav att de använder sådana produkter redovisade totalt 250 farliga produkter med en total mängd av 13,5 ton.

Av de 250 farliga kemiska produkterna är 211 produkter miljöfarliga, 73 produkter klassificerade som giftiga samt 18 stycken mycket giftiga. Mängden fördelas på 12,9 ton miljöfarliga, 1,1 ton giftiga och 1 ton mycket giftiga. (Vissa produkter är klassificerade som både miljöfarliga och giftiga, därav mängderna).

Företagen i Borlänge redovisade att de använder 59 produkter som innehåller utfasningsämnen (3,1 ton), 74 produkter med prioriterade riskminskningsämnen (3,1 ton) samt 21 produkter med vattendirektivsämnen (0,3 ton).

Se även presentation i diagram på nästa sida!

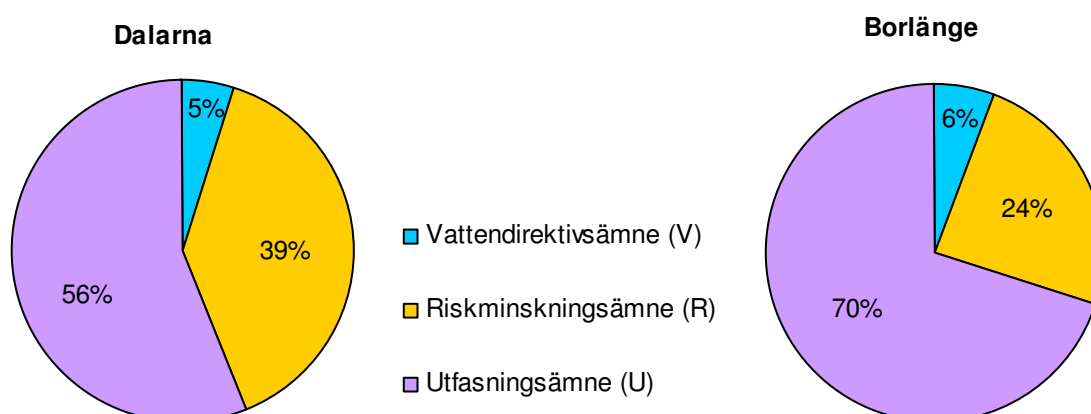
Mycket giftiga (T⁺), giftiga (T) och miljöfarliga produkter (N)

Jämförelse av fördelning av antal produkter i länet respektive bland utvalda företag i Borlänge, som är klassificerade Mycket giftig (T⁺), Giftig (T) och/eller Miljöfarlig (N).

Utfasnings- och prioriterade riskminskningsämnen samt vattendirektivsämnen

Jämförelse av fördelning av antal produkter i länet respektive bland utvalda företag i Borlänge, som innehåller utfasningsämnen (U), prioriterade riskminskningsämnen (R) respektive vattendirektivsämnen (V).

Kommentarer

Resultatet för projektet visar att en tredjedel av företagen i länet redovisat att de inte använder farliga kemiska produkter jämfört med hälften av företagen i Borlänge. Kartläggningen omfattar ett urval av företag. Användningen av farliga kemiska produkter i praktiken kan därmed vara mer eller mindre. Kemikalier studeras vid de flesta tillsynsbesök hos företag. En fördjupning i att studera varje enskilt företags säkerhetsdatablad över de kemiska produkterna vid ordinarie tillsyn är dock inte praktiskt möjligt. Projekt inriktade mot kemikalier gör det lättare att studera de enskilda produkterna både för företagen och för tillsynsmyndigheten. Under 2009 kommer projektet att följas upp. De företag som använder farliga kemiska produkter ska besökas och utbyte av produkter ska göras om alternativ finns.

Kartläggningen har ökat kunskapen hos företagen om vilka kemiska produkter som används i den egna verksamheten. Flera företag har varit mycket positiva till projektet och omedelbart bytt ut de farliga kemikalier som hittats. Syftet med projektet att öka kunskapen och att närma oss det nationella miljömålet en ”Giftfri miljö” är därmed ”på rätt väg”.

Miljökontoret i Borlänge har, efter att projektet avslutats 2008, besökt flera verksamheter som deltagit i kartläggningen. Några verksamheter som redovisat att de inte använder farliga kemiska produkter har vid tillsynsbesök ändå haft sådana produkter. Det är miljöfarliga kemikalier som hittills påträffats hos dessa verksamheter. Tyvärr kan man då anta att användningen av farliga kemikalier är större än vad undersökningen visar – mörkertalet kan vara stort. Därför kan det vara betydelsefullt att besöka samtliga verksamheter som deltagit i projektet. Dessutom bör kanske mer tyngdpunkt läggas på produktvalsprincipen och kunskapsregeln, enligt miljöbalkens hänsynsregler, vid ordinarie tillsyn.

Mer information

Kemikalieinspektionen www.kemi.se

Kemikalieinspektionens föreskrifter www.kemi.se

Länsstyrelsen Dalarna www.w.lst.se

Miljöbalken, förordningen om egenkontroll och annan lagtext www.notisum.se

Miljökontoret i Borlänge www.borlange.se; välj Miljö & natur; välj därefter Miljö & hälsoskydd

Naturvårdsverket www.naturvardsverket.se

Kontakt med Borlänge kommuns miljökontor:

0243-742 32

miljokontoret@borlange.se